

תמצית העמוד

סיכומי גמרא רש"י קצרים וברורים ללומדי העמוד היומי

תמצית

להתענג בידיעת התורה

גליון 13 | שבת קי"ט. – קל"ג: | תשרי ה'תשפ"ד

בדין, דא"כ יקח הכל לעצמו) הוא יודע שזה לא שכר שבת כיון שלא עשה מתחילה בשביל לקבל שכר, ועושה עמו חשבון לאחר שבת, וזו ג"כ כוונת רב חסדא אלא שלא נתנו לו לסיים דבריו. ובמלבושים יכול לומר בואו והצילו עמי, כיון שכל המלבושים ראויים לו ללבישה במשך היום.

להיכן מותר להציל אוכל ובגדים - לת"ק מותר להציל לחצר המעורבת ואפ"ה אסור להציל יותר, שמא מתוך שהוא בהול, אם נתיר לו להתעסק הרבה בהצלה, יבוא לכבות, ולכן בתירא מותר אף לחצר שאינה מעורבת.

עבירה בגרמא

כתיב "לא תעשה כל מלאכה" ודרשו חכמים (ק"כ): שרק מעשה אסור אבל גרמא מותרת. ודין זה אינו דווקא בכבוי אלא בכל המלאכות (בה"ל של"ד), ולהלן יבואר שי"א שגרם כבוי אסור משום גזירה. והרמ"א של"ד כ"ב כתב שאין ההתר אלא במקום הפסד, כמו להצלה מפני הדליקה וכדו'. עוד מציינו חילוק בין מעשה לגרמא לענין איסור מחיקת השם, וכדלהלן. אמנם איתא בב"ק ס. שזורה חייב בשבת אף שזה גרמא, משום שזה מלאכת מחשבת.

גרם כבוי בשבת - כשיש דליקה מותר לכו"ע לגרום שהדליקה לא תתפשט יותר, כגון ע"י פריסת עור של גדי שהוא לח ע"ג שידה, או ע"י עשית מחיצה בכלים ריקנים, או בכלים חזקים שאינם מתבקעים מהחום, אבל לתת כלי עם מים וכלי זה יתבקע מחמת האש ויכבו המים את האש, או לשפוך מים על טלית שאחז האור בצידה השני (לרשב"ם אין הכונה ממש על הטלית, מפני שבבגד שרייתו זהו כיבוסו), לר"ש בן ננס מותר, דכתיב "לא תעשה כל מלאכה" הא גרמא שרי, וכן מותר לר"ש בן ננס לפשוט או להתכסות בטלית שאחז בה האור אע"פ שהפשיטה או הלבישה יכולים לגרום כבוי, וכן ס"ת שאחז בו האור פושטו וקורא בו ואם כבה כבה. ולרבי יוסי אסור לתת כלי עם מים שמתבקע ע"י הדליקה, שמתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבוי.

ק"ב: נייעור טבלה עם נר - נר דולק המונח ע"ג טבלה, י"א שמותר לנער את הטבלה ואם כבה כבה, ודווקא כגון ששכחו ע"ג הטבלה מבעוד יום, אבל במניח נעשתה הטבלה בסיס לדבר האסור ואסור לטלטלה כדי לנערה.

י"א שמותר לפתוח בשבת דלת שיש מאחוריה נר, ואם כבה כבה, ולייט עלה רב, דאפי' לר"ש דדבר שאין מתכוין מותר זה

אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת, והאש תוצת בשעה שאין בני אדם מצויים לכבותה בשבת.

לא חרבה ירושלים אלא מפני - חילול שבת, ביטול ק"ש שחרית וערבית, ביטול תשב"ר, לא היה להם בושת פנים זה מזה, הושוו קטן וגדול, לא הוכיחו זה את זה, ביזו בה ת"ח (המבזה ת"ח אין רפואה למכתו), פסקו ממנה אנשי אמנה במשא ומתן, אבל בד"ת היו אנשי אמנה.

תינוקות של בית רבן - אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תשב"ר לפי שאין בו חטא. אין מבטלים תשב"ר אפי' לבנין בית המקדש. עיר שאין בה תשב"ר מחריבין אותה ואיכא שיוור, ורבינא אמר מחרימין אותה וליכא שיוור.

הצלת מזון ובגדים מדליקה בשבת

ק"ב: הצלת הרבה מזון בבת אחת - מותר להציל מפני הדליקה סל מלא ככרות אפי' אם יש בו מזון ק' סעודות, וכן מותר להציל עיגול שלם של דבילה או חבית של יין. והא דתניא לעיל שמותר רק מזון ג' סעודות, לרב הונא שם מדובר בכמה סלים, אבל בסל אחד מותר יותר, ומותר לאסוף ולהניח ולאסוף ולהניח, אם מוציא הכל בפעם אחת. ולרב שם מדובר במוציא לחצר אחרת, אבל לאותה חצר מותר אף בכלים רבים. ובבגדים, לר"מ יכול ללבוש כמה שרוצה ולהציל, וחוזר ולובש ומציל, ולרבי יוסי אינו מציל אלא י"ח כלים (מקטורן אונקלי פונדא קלבוס של פשתן חלוק אפילו מעפורת שני ספרקין שני מנעלים שני אנפילאות שני פרגד חגור שבמתניו כובע שבראשו וסודר שבצווארו). ויכול להציל את כל כלי תשמישו הנצרכים לו לאותו יום.

שכר העוזרים להציל - באוכלין אומר לאחרים בואו והצילו לכם. ומדינא יכולים לזכות לעצמם כיון שאמר שיצילו להם, ואמר רב חסדא שמידת חסידות שיחזירו לו ויעשו עמו חשבון על שכרם אחרי שבת, ורבא הקשה שזה שכר שבת, דמידת חסידות שהחסיד יוותר משלו בכל דבר שיש בו נדנדוד עבירה, אבל אינו שכר שבת גמור כיון שלא התנה. ולכן ביאר רבא שמדובר בירא שמים, שאינו רוצה ליהנות מאחרים בדבר שהפקיר שלא מרצונו, וגם אינו רוצה לטרוח בחינם דאינו חסיד לוותר משלו, שאם הוא פקח בהלכות שבת (ואין הכונה לפקח

קי"ט. כבוד שבת - רב חנינא היה מתעטף בבגדים נאים לפני כניסת השבת ואומר בואו ונצא לקראת שבת המלכה. רב ינאי לבש בגדי שבת בערב שבת ואמר בואי כלה בואי כלה. בבית רבה בר רב נחמן הגישו לרבה בר רב הונא ג' סאים ריקקים לכבוד שבת. רבי אבא היה קונה הרבה סוגי בשר כדי לאכול בשבת את הטוב מביניהם. ואמר לשמשים להתחזק בהכנתם בעוד שילך להביא אחרת, וי"מ שאמר לטבחים להתחזק באומנותם למחר לחזור ולמכור ולהתעסק בצרכי שבת. הגמ' מביאה כמה אמוראים מה התעסקו בעצמם לכבוד שבת, ומביאה מעשה על שכרו של יוסף שהיה מכבד את השבת, ועל קצב אחד שעל כל בהמה נאה היה אומר שתהיה לשבת. עשירים שבא"י זכו לעשירות בזכות המעשר, ושבבל בזכות שמכבדים את התורה, ושבשאר ארצות בזכות שמכבדים את השבת. מי שרגיל גם בסעודות החול בבשר ויין יכול לקיים כבוד שבת ע"י איחור הסעודה מהזמן הרגיל שזהו כבודה שהוא מתאוה לאכול, והרגיל לאחר יקדים.

יוה"כ שאין בו אכילה ושתייה, יש לכבדו בכסות נקיה, דכתיב "לקדוש ד' מוכבד".

תבשיל של שבת ריחו נודף, ואינו מועיל למי שאינו משמר את השבת.

רב ששת ורב זירא היו מזרזים את הלומדים לקיים עונג שבת.

קי"ט: האומר ויכולו בערב שבת כאילו נעשה שותף במעשה בראשית (שהרי הדיבור כמעשה, דכתיב "בדבר ד' שמים נעשו"), ועוונותיו מתכפרים.

שני מלאכים מלווים לו לאדם מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע, וכו'.

לעולם יסדר אדם שולחנו בערב שבת לליל שבת ובמוצ"ש שזה דרך כבוד ללוות את השבת כדרך שמלוים מלך בצאתו מן העיר, אע"פ שא"צ אלא לכזית.

חמין לשתות ולרחוץ ופת חמה במוצ"ש מלוגמא.

רבי אבהו אכל כוליא דעגלה תילתא שנשחטה במוצ"ש לצורך זה.

כל העונה אש"ר בכל כוחו (-בכל כוונתו. ובפסיקתא איתא שהעונים בקול רם מבטלים גזירות רעות) קורעין לו גזר דינו, ואפי' יש בו שמץ ע"ז מוחלין לו. והעונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי גן עדן, ואמן הוא עדות על בוראו שהוא אל מלך נאמן.

אסור משום דהוי פסיק רישיה שיכבה הנר. לרש"י איירי שהנר נכבה ע"י הרוח.

מדורה שהיא כנגד הדלת אם יש רוח שאינה מצויה שגורמת להבערת המדורה אסור לפתוח את הדלת, ואם יש רוח מצויה, לאביי אסור גזירה אטו רוח שאינה מצויה, ולרב יהודה לא גזרינן ומותר דאין דרך להבעיר כך ולא הוי פסיק רישיה.

גרם מחיקת השם - מחיקת השם אסורה דכתיב "ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לד' אלוקיכם", אמנם מחיקה בגרמא מותרת דכתיב "לא תעשון", ואם היה שם כתוב על בשרו לא ירחוץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטינופת, נזדמנה לו טבילה של מצוה, כורך עליה גמי ויורד וטובל, וטעם כריכת הגמי אינו משום מחיקת השם, שהרי זה גרמא, אלא משום שאסור לעמוד בפני השם ערום דכתיב "לא יראה בך ערות דבר", (וצריך שלא יהיה הגמי מהודק באופן שאין נכנסים שם מים משום חציצה, ואיירי כשהשם כתוב בדיו לח שהרי דם ודיו ודבש וחלב חוצצים אם הם יבשים), ואף כשאין מצוי גמי יחזר אחריו ולא יניח ידו על השם שמא ישכח ויסיר את ידו, ואם לא מצא ימתין מלטבול עד למחר, דטבילה בזמנה אינה מצוה, (וקרא ד"והיה לפנות ערב ירחץ במים" עצה טובה קמ"ל שיטבול לפני הלילה כדי שיהיה לו הערב שמש היום ולא יצטרך להמתין למחר), ולרבי יוסי טבילה בזמנה מצוה דכתיב "והיה לפנות ערב ירחץ במים", ולכן אם אין לו גמי מותר לטבול כדרכו, אבל לשפשף בידיו אסור דהוי מוחק בידים.

קכ"א. זמן טבילה - הזב והזבה מצורע ומצורעת בועל נדה וטמא מת טבילתם ביום השביעי שלהם אחרי שהאיר המזרח, מקרא ד"ביום השביעי" - מקצת שביעי, נדה ויולדת טבילתם בלילה אחרי ז' ימים, ולא מבעוד יום דכתיב "נדה היא" בהוייתה תהא כל ז', וכל אלו וכן בעל קרי שצריך טבילה מדרבנן לדברי תורה אפי' אם אינו אוכל טהרות, טובלים אף ביום הכיפורים שאסורים ברחיצת הרשות, למ"ד דטבילה בזמנה מצוה, ולמ"ד טבילה בזמנה אינה מצוה (רבי יוסי ברבי יהודה דס"ל שאשה שיש לה הרבה ספיקות מתי היא צריכה לטבול, שיצאה מלאה וחזרה ריקנית ואינה יודעת מתי ילדה ואם ילדה זכר או נקיבה ואם ילדה מתוך זיבה או לא, תטבול פעם אחת אחרי כל הספיקות), אם ראה קרי מן המנחה ולמעלה אחרי שהתפלל מנחה ימתין עד למוצאי יו"כ ויטבול, ותפילת נעילה יכול להתפלל בלילה כרב דאמר תפילת נעילה פוסלת של ערבית.

האם צריך למחות במי שבא לכבות

מבואר לקמן קכ"ב. שמלאכה הנעשית ע"י נכרי עבור ישראל אסור להנות מהמלאכה אפי' אם ישראל לא אמר לו לעשותה, אמנם בדליקה מותר לתת לנכרי לכבות, וביארו התוס' שם שהטעם הוא מפני שכאן ישראל לא נהנה מהמעשה של הנכרי.

אמנם בקטן ישראל אע"פ שהקטן לא הגיע לחינוך חייבים למחות בו, דנכרי עושה לדעת עצמו וקטן עושה לדעת אביו, וכדלהלן.

נכרי שבא לכבות - אסור לומר לנכרי לכבות דאמירה לנכרי אסורה מדרבנן, אבל א"צ לומר לו אל תכבה, דאין ישראל מחויב בשביתת נכרי שאינו עבדו, ואפי' בעושה לדעת ישראל מותר, דנכרי אדעתיה דנפשיה עביד ואפי' אם הוא יודע שזה נח לישראל הוא עושה לתועלת עצמו, שיועד שלא יפסיד, (ורבי יוסי בן סימאי אמר לנכרים לא לכבות ונעשה נס וירדו גשמים, אבל אמרו חכמים שלא היה צריך לכך). ולרב אמי אף מותר לומר כל המכבה אינו מפסיד.

קטן שבא לכבות צריך לומר לו אל תכבה. אי נימא שקטן האוכל נבילות בי"ד מצווים להפרישו ניחא, ואף למ"ד קטן האוכל נבילות אין בי"ד מצווים להפרישו, קטן העושה על דעת אביו והיינו כשהוא יודע להבחין שדבר זה הוא נח לאביו ועושה בשבילו, מצווה אביו להפרישו, ולכן אם קטן בא לכבות צריך אביו לומר לו אל תכבה.

כסוי נר צואה ועקרב - מותר לכפות קערה של חרס על נר בשביל שלא תישרף הקורה ובלבד שלא יכבה, ולמ"ד אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, איירי בצריך למקומו. וכן מותר לכפות קערה על צואה של קטן. ואם יש עקרב, לת"ק יכול לכפות עליו קערה, ורבי יוחנן בן זכאי אמר שיש בזה חשש חטאת היכא שהעקרב לא רץ אחריו, משום צידה.

קכ"א: טלטול צואה - צואה של קטן מותר לטלטלה בידיו להשליכה לאשפה, כיון שאינה מוקצה שהיא מוכנה לכלבים, ואף שנולדה בשבת מותרת בטלטול דכיון דאורחיהו בהכי דעתו עליה כנהרות המושכין ומעיינות הנובעין דכיון דניידי לא קנו שביטה מוחץ לתחום וכל אדם יכול להוליכם למקום שמותר לו ללכת לשם, ומותרים בטלטול, ואע"פ שאתמול לא היו כאן, כיון דאורחיהו בהכי דעתו עליהם. וצואה של תרנגולים שאינה ראויה לכלבים, אם היא בבית או בחצר מותר לטלטלה אפי' בפני עצמה, משום דהוי גרף של רעי, ואם היא באשפה שבחצר אסור לטלטלה ומותר לכפות עליה כלי.

הריגת מזיקים בשבת - לרבי יהושע בן לוי כל המזיקים נהרגים בשבת. ומאידך איתא בברייתא שרק חמשה מזיקים מותר להרוג בשבת, (זבוב או נחש שבארץ ישראל, צירעה שבניוה, עקרב שבחדייב, וכלב שוטה בכל מקום), ולכאורה היינו לר"ש שפוסט במלאכה שאינה צריכה לגופה ואין האיסור אלא מדרבנן והכא לא גזור, אבל לר"י שמחייב גם אלו אסורים כיון שזה מלאכה גמורה וליכא פיקוח נפש. ורב יוסף דוחה דאיירי ברצים אחריו שאז מותר לכו"ע להורגם. רש"י מבאר שריב"ל מיידי ברצים אחריו ומותר לכו"ע להרוג את כל המזיקים, ובאין רצים אחריו מותר להרוג רק את ה' המזיקים ורק לר"ש. ונחשים עקרבים וצירעה, לרבא בר רב

הונא מותר להורגם בשבת שאף אם אינם מזיקים עכשיו סופם להזיק בשעת כעסם. ולאביו רב הונא אסור כיון שא"א להרוג את כולם וא"כ אין בהריגתם תועלת, וי"א שמותר להורגם לפי תומו, כדרך הילוכו, דדבר שאין מתכוין אסור לר"י מדרבנן ולענין מזיקין לא גזור, כדאמר רב יהודה שמותר לדרוס על רוק לפי תומו שאין מתכוין למרח ומותר משום מאיסותא. (אדם שנזדמנו לו נחשים ועקרבים, אם הרגן בידוע שנזדמנו לו להורגם שהיו עתידים להזיק ומגלגלים זכות ע"י זכאי, ואם לא הרגם והיו נישופים בו כדרכם בשעת כעסם, בידוע שנזדמנו להורגו מפני שחטא ונעשה לו נס מן השמים).

קכ"ב. כמה הלכות שאמר רבי אבא בר כהנא בשם רבי חנינא - א' פמוטות של בית רבי (מנורות שאינם של חוליות) מותר לטלטלם בשבת. לרש"י מותר דווקא בקטנות, אבל בגדולות אסור משום שאדם קובע להם מקום. ב' קרונות העשויות לבני אדם של בית רבי (כאותם של בית אביו של ר' זירא) מותר לטלטלם בשבת. ג' רבי חנינא התיר לבית רבי לשתות יין של ישראל שהיה אצל נכרי אף שהיה חתום רק בחותם אחד, ואין ידוע אם סבר כר"א שמתיר יין בחותם אחד, או משום אימתא דבי נשיאה שהיו שליטים מכח המלכות.

שימוש במלאכה שעשה נכרי

אסור לומר לנכרי לעשות מלאכה האסורה בשבת, אמנם גם באופן שהישראל לא אמר לנכרי כלום אסור לישראל להשתמש במלאכה שנכרי עשה בשבת, אם הדבר נעשה עבור הישראל, ובסוגיא זו יבוארו פרטי הדינים בה.

נכרי שעשה מלאכה בשבת לצורך ישראל, אסור לישראל להשתמש בזה בשבת מדרבנן, עד מוצאי שבת בכדי שיעשו.

נכרי שעשה מלאכה לצורך עצמו (הדלקת נר, מלוי מים לבהמתו מבור ברה"ר, עשית כבש לרדת מהספינה, ליקוט עשבים), מותר לישראל להשתמש בזה אחרי הנכרי, ולא גוזרים שירבה בשביל הישראל, אמנם בעשבים מוקצים מותר רק לעמוד בפני בהמתו שלא תוכל ללכת למקום אחר, והיא תלך לאכול מהם, אבל אסור להעמידה שם להיות קרוב לעשבים, שמא יטול בידו ויאכיל. ולהעמידה על עשבים מחוברים מותר ואין חוששים שיתלוש ויאכיל).

נכרי שמכיר את הישראל וליקט עשבים או מילא מים לבהמתו, מבואר בברייתא שאסור לישראל להשתמש בזה, ומאידך במתני' מבואר שבנכרי שעשה כבש לרדת בו, מותר לישראל לרדת בו אף במכירו. אביי מחלק שבפניו אסור במכירו ושלא בפניו מותר. ורבא סובר שאפי' בפניו מותר בהדלקת נר וכדו', דנר שהודלק לאחד מועיל גם למאה אנשים, והנכרי עשה לצורכו ולא הוסיף בשביל הישראל, משא"כ בעשבים חוששים שירבה בשביל הישראל.

דבר שנעשה עבור קבוצת אנשים - נכרי שחיים מים במרחץ או הדליק נר במסיבה, אם הרוב נכרים מותר כיון שעשה על דעת הרוב, ואם רוב ישראל אסור כיון שעיקר העשיה היא בשביל ישראל, וכן במחצה ישראל אסור כיון שיש ספק אם עיקר העשיה בשביל הישראלים או בשביל הנכרים, ובמוצאי שבת ימתין בכדי שיעשו כדי שלא יהנה ממעשה שבת, אבל בעושה לצורך עצמו מותר לישראל להשתמש בזה מיד.

כל הכלים

טלטול מוקצה בשבת

חכמים אסרו לטלטל דברים מסוימים בשבת, ועיקר האיסור הוא בדבר שהוא "מוקצה", והיינו שאינו עומד לשימוש בשבת, מחמת שהוא אסור בשימוש (כלי שמלאכתו לאיסור), או מחמת שאינו כלי או מחמת שאינו ראוי לשימוש, (מוקצה מחמת גופו) או מחמת שאדם מקפיד שלא יטלטלו אותו סתם (מוקצה מחמת חסרון כיס), וכן אסור לטלטל דבר המשמש כבסיס לדבר שהוא מוקצה, ובימי נחמיה היתה תקופה שאסרו לטלטל כל כלי מלבד כלים ששימושם תדיר. ובפרק זה יבואר מה נחשב מוקצה, וכן חילוקי הדינים בין סוגי המוקצה לענין אם מותר לטלטלם לשימוש של התר (צורך גופו) או כדי להשתמש במקום שהם מונחים בו (צורך מקומו) או לצורך שמירת המוקצה (מחמה לצל).

קב"ב: טלטול דלתות - כל הכלים שיש להם דלתות כגון שידה תיבה ומגדל ניטלים בשבת, וכן מותר לטלטל את דלתותיהן, ואף אם נתפרקו בחול שלא היו מוכנים כשקידש היום לטלטול יחד עם הכלי, מותר לטלטלם בשבת מפני שהם כלי אגב הכלי עצמו, אמנם דלתות הבית אסור לטלטלם מפני שאינם כלי.

הורדת והחזרת דלתות - לאביי הברייתא סוברת שיש בנין וסתירה בכלים, ואסור להוריד או להחזיר את דלתות הכלים. ולרבא הברייתא סוברת שאין בנין וסתירה בכלים, ומותר לטלטל דלת מהכלי בשבת, אבל אסור להחזיר גזירה שמא יתקע בחזקה בסכנים ויתדות ויתחייב משום מכה בפטיש, אבל דלת לול של תרנגולים כיון שזה מחובר לקרקע אסור לכו"ע לטלטל ולהחזיר משום בנין וסתירה.

טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו כגון טלטול קורנס של נפחים כדי לפצע בו את האגוזים, לרב יהודה אסור וכ"ש שאסור לצורך מקומו, ולרבה מותר. ולר' נחמיה אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו המיוחד לו, ולשיטתו אסור לטלטל מדוכה בשבת כדי לשבת עליה, כיון שעיקר מלאכתה לדיכת שום שזה מלאכת טוחן, ואם יש בה שום מטלטלים אותה אגב השום.

קב"ג: מוקצה מחמת חסרון כיס - דברים שאדם מקפיד עליהם ומיחד להם מקום, כגון עלי שמלאכתו לכתישת טרגיס וטיסני (וביו"ט ב"ה מתירים לטלטלו כדי לקצב עליו בשר משום

שמחת יו"ט, וב"ש אוסרים), וכן סיכי זיירי ומזורי - י"מ כלי צבעים וי"מ כלי אורגין, וכן מדוכה, (וכן מסר הגדול ויתד של מחרישה, וכלי של כובסים שיש בו נקבים ומזלפים בו מים על הבגדים, וי"מ שמניחים תחתיו מוגמר כדי לתת ריח בבגדים, וסכין של רצענים או שמקצבים בה בשר וי"מ סכין שחיטה, או גרזן של נגרים. קכ"ג:), אסור לטלטלם בשבת אף לצורך גופם.

טלטול קורנס - מותר לטלטל קורנס כדי לפצע אגוזים, לרב יהודה דווקא קורנס של אגוזים אבל לא של נפחים, ולרבה אף של נפחים מותר, לריו"ח מותר אף של זהבים דאע"פ שהוא מקפיד עליו קצת שיהיה חלק, מ"מ כיון שיכול לתקנו ע"י הכאה על הסדן לא מקצי ליה, וכ"ש שבשל נפחים מותר, אבל בשל בשמים אסור כיון שהוא מקפיד עליו שלא ימאס, ולרב שמן אף של בשמים מותר.

טלטול מן הצד - דבר היתר הטמון בתוך דבר מוקצה, לת"ק דברייתא מותר לטלטלו רק אם מקצתו מגולה שיכול לאוחזו במקום המגולה, ואין בזה אפי' טלטול מן הצד כיון שהוא מגביה את המקום המגולה והמוקצה נשמת ונפול, ולרבי אלעזר בן תדאי מותר לתחוב בו איזה דבר ולהוציאו. ורב נחמן אמר שההלכה כר"א בן תדאי, ומאידך רב נחמן התיר להוציא צנון טמון רק אם חלקו הרחב נמצא למעלה ולא אם חלקו הרחב נמצא למטה מפני שמטלטל את העפר טלטול מן הצד, והגמ' אומרת שרב נחמן חזר בו.

טלטול מחט - מותר לטלטל מחט כדי להוציא על ידה קוץ. ואם ניטל חורה או חודה, לאביי מותר אף בזה, ואף שלגבי טומאה אינה טמאה, שאני התם דבעינן "כלי מעשה" שהמעשה שלו קיים, ולשבת בעינן מידי דחזי. ולרבה כמו שהיא טהורה כך אסור לטלטלה בשבת, כיון שרגילים לזרקה ובטל ממנה שם כלי, אמנם אם עדיין לא ניקבה כלל אע"פ שהיא טהורה מלקבל טומאה מותר לטלטלה בשבת, דלפעמים אדם עושה אותה כלי כמות שהיא לנטילת קוץ.

מה אסור משום תיקון גברא - לרב נחמן אסור לתקן אברי התינוק אחרי לידתו, דדמי למתקן, כדמצינו שאין עושין אפיקטויזין - גרימת הקאה ע"י שתיה, כדי שיוכל לאכול הרבה, משום תיקון גברא, (דאינו לרפואה שנגזור בו משום שחיקת סממנים). ולרב ששת מותר משום שזה אורחיה והרי זה כמו שמאכילו ומשקהו, וכמו שמותר להוציא קוץ (ולרב נחמן שאני קוץ שמופקד ואינו מחובר, וזה לא נחשב תיקון).

קב"ג: קנה של זיתים שבזדקים בו את הזיתים שבמעטן אם הם כבר ראויים לסחיטת שמן, אם יש קשר בראשו (כעין פקק של קנה קולמוס) מקבל טומאה, (ואף שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה, דבעינן דומיא דשק, ואפילו אם הוא חלול אין חללו עשוי לקבל כלום, שאני הכא שבשעה שמהפך בזיתים הופכו ורואה בו, שע"י הקשר שבראשו הוא פקוק והשמן נראה בו),

ואם אין קשר בראשו אינו מקבל טומאה, ומ"מ ניטל בשבת כיון שהוא כלי להפוך בו זיתים.

שלבי גזירת מוקצה - בימי נחמיה היו מזלזלים באיסור שבת ועל כן אסרו בטלטול את כל הכלים אף אלו שמלאכתם להתר, חוץ מג' כלים ששימושם תדיר, והתירו ד' פעמים כשראו שחזרו להזהר באיסורי שבת, עד שאמרו שאסור לטלטל רק מסר הגדול ויתד של מחרשה. לאביי ד' ההתרים היו כלי שעיקר מלאכתו בחול להתר לצורך גופו, לצורך מקומו, וכלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אבל לצורך מקומו נשאר אסור, ואח"כ התירו כלים הניטלים בשתי ידיים. ולרבה צורך גופו ומקומו שווים, ושלבי ההתר הם כלי שמלאכתו להתר לצורך גופו ומקומו, מחמה לצל שלא יתקלקל בחמה, כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו אבל לא מחמה לצל, וכלים הניטלים בשני בני אדם.

קכ"ד: טלטול כלים לצורך קצת - סידור הקנים של לחם הפנים או נטילתם אינו דוחה שבת, וכן לר"א אין להפשיט הפסח כשחל י"ד בשבת ע"ג הקנים המיוחדים לכך, לרבי אלעזר דינים אלו נאמרו לפני שהתירו לטלטל כלים, ולרבה י"ל שהאיסור הוא משום שאינו צורך כ"כ, מפני שהלחם לא היה מתעפש במעט זמן (אבל בימי חול היו מניחים קנים, שלא היו סומכים על הנס), ואפשר לתלות את הפסח על הידים.

נגר של נעילת דלת שיש בראשו גלוסטרא שראשו עב וראוי לדוך בו שום, לר"ט מותר לטלטלו בחצר, ולרבי יהושע מותר רק לשומטו ע"י גרידה מפתח לפתח וטלטול גמור לא הותר אפי' לצורך גופו. לר' אלעזר משנה זו נאמרה לפני שהתירו לטלטל כלים, ולרבה י"ל דאיירי בחצר שאינה מעורבת, ונחלקו אם תוך הפתח כלפנים וממילא אסור לטלטל כלי הבית - ששבתו בבית בחצר, או שתוך הפתח כלחוץ ומותר לטלטל את כלי החצר - ששבתו בחצר בחצר, שהחצר היא רשות לעצמה, והבתיים מחולקים כל אחד לעצמו.

מחלוקת בהתר טלטול כלי שמלאכתו לאיסור או להתר - איתא במתני' כל הכלים ניטלים לצורך ושלם לצורך, רבי נחמיה אומר אין ניטלים אלא לצורך. לרבה ת"ק מתיר לטלטל כלי שמלאכתו להתר לצורך גופו ומקומו, וכלי שמלאכתו לאיסור מותר רק לצורך גופו, ור"נ אסור כלי שמלאכתו להתר לצורך מקומו, ולצורך גופו מתיר רבי נחמיה דווקא לתשמיש המיוחד לו. ולרבה ת"ק מתיר כלי שמלאכתו להתר אף מחמה לצל, ושמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו, (וכן סובר רב שאמר שטלטול מעדר כדי שלא יגנב אסור כיון שזה כמו מטלטול מחמה לצל. עוד סובר רב שמכבדות העשויות מבגדים לכבד בהם את השלחן, דמלאכתם להתר, מותר לטלטלם בשבת אף מחמה לצל, ומכבדות של תמרה שאסור לכבד בהם את הבית משום אשוויי גומות, ואף לר"ש

אסור דהוי פס"ר, אסור לטלטלם מחמה לצל. קכ"ד:), ור"ג אסור כלי שמלאכתו להתר מחמה לצל, אבל לצורך גופו דהיינו לתשמיש המיוחד לו, ולצורך מקומו מותר, וצורך מקומו נחשב כמו תשמיש המיוחד לו, וכלי שמלאכתו לאיסור אסור לצורך גופו כיון שאינו תשמיש המיוחד לו, ומ"מ אף לר"ג מותר לטלטל קערות לאחר אכילה משום גרף של רעי.

טלטול דבר שאינו כלי, וגזירה יו"ט אטו שבת- דבר שאינו כלי אסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו, ועל כן אסור בשבת לטלטל בקעת כדי לסמוך קדירה או דלת, וביו"ט אף שמלאכתה להתר – להסקה, אסור גזירה אטו שבת, וכן מצינו שאין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד. הגמ' שואלת ממה שמצינו שמותר להשיל פירות השטוחים בגג והם עומדים להפסד ע"י גשמים דרך ארובה ביו"ט שהם נופלים מאליהן ואין בזה טירחא, ולא גזרו אטו שבת. רב יוסף תולה סתירה זו במחלוקת לגבי אותו ואת בנו שנפלו לבור ביו"ט, שלר"א שמותר להעלות רק אחד ולשוחטו ולשני עושה פרנסה במקומו, אסור להשיל פירות ביו"ט, ולרבי יהושע דס"ל שאחרי שהעלה את הראשון בשביל לשוחטו יכול להערים ולהעלות את השני, וישחט איזה שירצה, מותר להשיל פירות ביו"ט. הגמ' דוחה די"ל שר"א אסור רק בגלל שאפשר בפרנסה, ורבי יהושע מתיר רק בדרך הערמה דמחזי שעושה לצורך יו"ט. ולכן מבאר רב פפא שלב"ש שאסרו להוציא ביו"ט קטן לולב וס"ת לרה"ר כיון שאין בזה צורך אוכל נפש, גזרו איסור טלטול ביו"ט אטו שבת שמא יבואו להוציא, ולב"ה שמתירים לא גזרו יו"ט אטו שבת.

קכ"ד: טלטול שברי כלים- כלים שנשברו בשבת, לת"ק מותר לטלטלם אם הם עושים מעין מלאכה אפי' אינה מעין מלאכה ראשונה, (כגון שברי עריבה הראויים לכסות חבית), ולרבי יהודה מותר רק בעושים מעין מלאכתם הראשונה (כגון שברי עריבה הראויים לצוק לתוכם מקפה עבה), דאל"כ הוי נולד, ובנשברו מע"ש מודה ר"י הואיל והוכנו למלאכה מבעוד יום.

הסקה ביו"ט בכלים ובשברי כלים- מותר להסיק בכלים (אמנם לרבי נחמיה אסור דאין כלי ניטל אלא לצורך תשמיש המיוחד לו, ואינם מיוחדים להסקה), וכלים שנשברו מערב יו"ט מותר להסיק בהם לכו"ע, ובנשברו ביו"ט לר"י אסור משום נולד שהרי מאתמול לא היו עומדים לכך, ולר"ש מותר דלית ליה מוקצה ולית ליה נולד.

לבנים שנשארו מהבנין לאחר סיום הבניה מותר לטלטלם כיון שהם ראויים לשיבה וכבר אינם עומדים לבנין אלא לשיבה, אבל אם סידרם אסור כיון שהקצה אותם לבנין אחר.

חתיכת חרס קטנה- לשמואל מותר לטלטלה רק בחצר ולא בכרמלית אף בתוך ד' אמות משום

מוקצה, דכיון שאין מצויים שם כלים אינה ראויה לכסוי, ולרב נחמן אף בכרמלית מותר דשכיחי רבים היושבים שם, וזה ראוי לכסוי רוק, ולרבא כיון שראויה לשימוש בחצר שמצויים בה כלים והחרס ראוי לכסוי, לא פקע מזה שם כלי ומותר גם ברה"ר.

מגופת חבית שנכתתה החבית, מותר לטלטל בשבת את המגופה ואת שברי החבית דחזו לכסוי מנא, אבל אסור לתקן ולהחליק את השברים לכסות בה כלי או לסמוך בה כרעי המיטה משום מכה בפטיש, ואם זרקה מבעוד יום לאשפה אסורה בטלטול דגלי דעתיה שאינו כלי, ולא היה מוכן מבעוד יום, אבל אם זרקה בשבת מותרת.

קכ"ה: קרומיות מחצלת מותר לטלטלם בשבת כיון שראויות לכסות טינופת.

שיירי פרוזמיות שאין בהם ג' על ג' אסור לטלטלם בשבת, כיון שאינם ראויים לא לעניים ולא לעשירים.

טלטול שברי תנור ישן-

איתא בברייתא ששברי תנור ישן הרי הם ככל הכלים הניטלים בחצר, דברי ר"מ, וכן העיד רבי יוסי בשם רבי אליעזר בן יעקב, ורבי יהודה אומר אין ניטלים. לאביי נחלקו בעושיין מעין מלאכה ולא מעין מלאכתם.

לרבא נחלקו בתנור שאין לו קרקעית, הנתון ע"פ הבור או הדות, ויש ביניהם אבן כדי שהתנור לא יפול לתוכם, שלענין טומאה אם כאשר מסיק מלמטה ניסק התנור מלמעלה דלא הוצרך לשים שם אלא אבן דקה בין התנור לבור, וממילא אין החום יוצא משם, ושוליו קרובים לשולי הבור, או שהתנור נמצא בתוך חלל הבור והחום מגיע לו מצדדיו כגון כשהוא צר מלמטה ורחב מלמעלה, מקבל טומאה, ואם כשמסיקים מלמטה אינו ניסוק מלמעלה, ולא הסיקו לפני שהניחו שם, לר"י טהור, דכתיב "תנור וכיריים יותץ טמאים הם", וכיון שאינו מחוסר נתיצה כיון שנתיצה שייכת רק במחובר (ובאינו מחובר שייך שבירה), אינו טמא, ולכן התנור אסור בטלטול, אמנם אם הסיק את התנור לפני כן במחובר, דהסק ראשון משוי ליה כלי, הוא מקבל טומאה אפילו אם הוא תלוי בצואר גמל, דכתיב "טמאים הם וטמאים יהיו לכם" מכל מקום". ולחכמים כיון שהתנור הוסק הוא טמא אפילו אם הוא תלוי בצואר גמל, דכתיב "טמאים הם וטמאים יהיו לכם" מכל מקום, ומ"יותץ" לומדים חכמים שהתנור לא מתבטל לקרקע, וכמו שמקבל טומאה מותר לטלטלו ולטלטל שבריו כיון דהוי כלי.

לרב אשי נחלקו בעושה מעשה טפקא – רעפים שמסיקים אותם ואופים עליהם, שלר"מ עצמו ודאי מותר לטלטלו, דא"צ מעין מלאכתו הראשונה, ואמר ר"מ שבזה אף לר"י מותר דחשיב מעין מלאכתו, ור"י אמר דלא חשיב מעין מלאכתו כיון שהסקו מבחוץ ולא מעומד, משא"כ תנור שהסקו מבפנים במעומד שהפת דבוקה בדופני התנור ועומדת.

כסוי התנור- לראב"י הוא ניטל בשבת אף באין לו בית יד.

קכ"ה: האבן שבקרויה – דלעת יבשה וחלולה שממלאים בה מים, ונותנים בה אבן להכבידה, אם האבן קשורה היטב וממלאים בה ואין האבן נופלת מותר, דנעשית האבן כדופן הכלי, ואם היא נופלת אין ממלאים בה דהאבן מוקצה והקרויה בסיס לאבן.

איך מייחדים מוקצה לשימוש התר-

אבן שעל פי חבית והוא צריך להוציא יין מהחבית, מטה את החבית על צידה כדי שתפול האבן, ואם אינו יכול להטותה מותר להגביהה ולהטותה. לרבי אמי היינו דווקא בשוכח, אבל אם הניח את האבן על פי החבית בכונה, האבן נשארת מוקצה כיון שלא ייחדה לשימוש ע"י מעשה, והחבית נעשית בסיס לאבן ואסורה בטלטול, ושאינו אבן שבקרויה שאינה נופלת שהאבן מהודקת – קשורה יפה. ולרב אסי במניח נעשית האבן כסוי לחבית ומותר לטלטלה כדרכה, דדי במחשבה כדי לייחד מוקצה לשימוש, ושאינו אבן שבקרויה דכיון שהיא נופלת בטולי בטלה.

וכן נחלקו לגבי **נדבך של אבנים** הסדורות לבנין, שלרבי יוחנן הצריך רבי שיעשו מעשה בערב שבת כדי שיוכלו לשבת עליהם למחר, ולר' זירא רבי אמר שמספיק לחשוב שישבו עליהם מחר. ולרב אסי הצריך רבי לשפשף את האבנים מן הטיט כדי שיהיה נח לשבת עליהם, דסגי במעשה כל דהו כדי להתירם בטלטול, ולרב אמי הצריך רבי לסדרם לשיבה קודם השבת כדי שלא יטלטלם בשבת, דלא מהני הזמנה כל דהו. ולרב חנינא התיר רבי בטלטול במחשבה לבד. ולרבי יוסי בר שאול המעשה היה בסואר של קורות – ערימת קורות של בנין הסדורות כדי שלא יתעקמו, ולדבריו בגשוש של ספינה שבדוקים איתו את עומק המים לפני הספינה, אסור אפי' לר"ש, כיון שמקפידים עליו שלא יתעקם ומייחדים לו מקום והוי מוקצה מחמת חסרון כיס. ולר"י ח בר שאול המעשה היה בגשוש של ספינה, וכ"ש בסואר של קורות.

זמורה של גפן אם היא קשורה בטפיח – פך ששואבים בו מים, ממלאים בה בשבת דהיא נעשית כלי, ואם אינה קשורה, לרבנן שחריות של דקל שחתכם להסקה צריך קשירה כדי להתירם בטלטול, אין ממלאים בה בשבת, ואף לרשב"ג שמספיקה מחשבה לשיבה להתירם בטלטול, הכא אסור אף שיש עקמומית בראשה שראוי לתלות בה טפיח ולמלא, דאיירי במחובר, (ואיירי שמשתמש בתוך ג"ט לקרקע, שאין בזה איסור משתמש במחובר), או דאיירי בתלוש ואסור גזירה שמא יקטום ונמצא עושה כלי וחייב משום מכה בפטיש.

אוהל עראי, פקק החלון, ונגר הנגרר

מבואר להלן (קל"ח). שהעושה אהל קבוע בשבת חייב חטאת, וחכמים אסרו לעשות גם אהל עראי,

ובסוגייתנו נחלקו ר"א וחכמים האם מותר להוסיף על אהל קיים או לא, וכן נחלקו לענין איסור טלטול מוקצה, מה נחשב חלק מהבנין ואין בו משום טלטול מוקצה (או בונה).

אסור לעשות אוהל עראי בתחילה בין בשבת בין ביו"ט, ולהוסיף על אהל עראי, לר"א אסור אף ביו"ט, ולחכמים מותר אף בשבת. (עשית אהל הכונה לפרוס מחצלת על ד' עמודים או מחיצות כדי שיהיה מתחתיו צל, אבל מחיצה לצניעות מותרת. ופקק החלון אף שאין במחיצה משום אהל, כיון שזה בנין קבוע הכי אסור לר"א משום דמחיצה כמחיצה על הבנין).

קב"ו: ועל כן לר"א אסור לפקוק בפקק החלון, ואם הוא קשור ותלוי מותר. ולחכמים בין כך ובין כך פוקקין בו. לרב יצחק נפחא הלכה כר"א, ורב עמרם הוכיח שהלכה כחכמים.

לרבי אבא כוונת חכמים שבין בקשור ובין באינו קשור פוקקין בו, ובלבד שיהיה מוכן לכך מאתמול, וכדמצינו שקנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו, (לת"ק בעינין קשור ותלוי, ו)לרשב"ג מותר לנעול בו אם הוא מתוקן לכך אע"פ שאינו קשור, ולדבריו די במחשבה להחשיבו כלי ולהתירו בטלטול, כדמצינו שחריות של דקל שחתכם להסקה ונמלך להעמידם לשיבה א"צ לקושרם, (ולת"ק צריך לקושרם). וריו"ח פסק הלכה כרשב"ג לענין ההתר לנעול בו, אבל לדבריו צריך שהקנה יהיה מוכן לתשמיש.

ולרבי ירמיה י"ל דכוונת חכמים שבין בתלוי ובין בשאינו תלוי פוקקין בו, אבל צריך דווקא שיהיה קשור, ולר"א בעינין קשור ותלוי, כדמצינו בנגר (-)יתד שנועלים בו את הדלת ע"י תקיעתו בחור המפתן) הנגרר, שאם הוא קשור ותלוי בראשו העליון וראשו התחתון מגיע לארץ, לר"א נועלים בו במקדש אבל לא במדינה, שכיון שהוא קשור ומיוחד לכך כבר נבנה הבנין מבעוד יום, ואינו אסור אלא מדרבנן, ואין שבות במקדש, ולר"א מותר אף במדינה, וכל שאינו לא קשור ולא תלוי וכשמוציאו מניחו בקרן זוית, לר"א אסור גם במקדש מדאורייתא משום בונה, ולר"א מותר במקדש שכיון שהוא מתוקן לכך מאתמול לא חשיב בונה. ואסור במדינה.

קב"ו: כסווי הכלים - כסווי קרקעות כגון כסוי בור מותר לטלטלם רק ביש להם בית אחיזה דהוי כבונה אי לא דמוכחא מילתא ע"י הבית אחיזה שכוונתו לקחת ולהחזיר, וכסווי הכלים לריו"ח אסור לטלטלם אא"כ יש להם עצמם תורת כלי לתשמיש אחר מלבד הכסוי, דכסוי כלי אינו נחשב כלי, (ולדבריו דלתות שידה תיבה ומגדל מותר לטלטלם מפני שראוי לשבת עליהם ולתת עליהם מזונות לקטן), וממילא מותר אף באין להם בית אחיזה. ומה שמצריך ת"ק במתני" בית אחיזה ורבי יוסי מתיר, לל"ק איירי בכלים המחוברים לקרקע ונחלקו אם גוזרים אטו כסווי הקרקע כיון שזה דומה קצת לכסוי קרקע, ולל"ב נחלקו בכיסוי תנור אם דומה לקרקע או לכלים.

מפני

פנוי אוצר

אסור לפנות אוצר של תבואה, גם אם התבואה אינה מוקצה, ובאופנים מסוימים התיירו חכמים. וכתב הרמב"ם (שבת כ"א) נאמר בתורה "תשבות" אפילו מדברים שאינם מלאכה חייב לשבות מהן, ודברים הרבה הן שאסרו חכמים משום שבות. וכתב המגיד משנה כוונת רבינו היא שהתורה אסרה פרטי המלאכות המבוארות ע"פ הדרך שנתבארו עניניהן ושיעוריהן, ועדיין היה אדם יכול להיות עמל בדברים שאינם מלאכות כל היום לכך אמרה תורה תשבות, וכ"כ הרמב"ן ז"ל בפירושו התורה שלו, ובאו חכמים ואסרו הרבה דברים. או תהיה כוונת רבינו שיש לשבותין של דבריהם סמך מן התורה מתשבות.

פינוי לצורך אורחים או מפני ביטול בין

המדרש - לרב חסדא מותר לפנות ד' קופות מאוצר של חמש ולא יגמור שמוא יבוא להשוות גומות, וה' קופות מאוצר גדול ולא יותר משום טירחא, בשביל אורחים, או בשביל ללמד תלמידים ולא חיישינן לטירחא בשבת, ואם יש הרבה אורחים הצריכים יותר מקום מותר, (והגמ' מסתפקת אם בכהאי גוונא אחד יכול לפנות לכולם או שכל אחד צריך לפנות בעצמו). ולשמואל גם כשאין הרבה אורחים מותר לפנות יותר מה' קופות, ובלבד שלא יפנה את כל האוצר שמוא יבוא להשוות גומות.

קב"ו: אוצר חדש שלא הסתפק ממנו לר"א הוי מוקצה ואסור לפנותו כלל, ולר"ש אינו מוקצה, ואף לר"א מותר בהילוכו לעשות שביל ברגליו.

תבואה צבורה דמוכחא מילתא שהקצה אותה לאוצר, לרב אחא מותר להסתפק ממנה להאכיל לבהמתו בשבת רק אם התחיל להסתפק ממנה לפני שבת, או אם אין בה שיעור לתך (-חצי כור, ט"ו סאין). ולר"ש בכל גוונא מותר להסתפק ממנה בשבת.

מעוטי בהילוך עדיף - אם יש בקופה אחת כמה כדים וכדומה, והגמ' מסתפקת אם מותר לקחת כל קופה בפעם אחת ולמעט בהילוך, או שמותר לקחת כל כד בפני עצמו ולמעט בטירחה, והגמ' רוצה לתלות ספק זה בסתירה בין ב' ברייתות, והגמ' דוחה שלכו"ע עדיף למעט בהילוך, והברייתא ששנינו בה שמפנים בעשר וחמש עשרה הכונה שנוטל חמש קופות ובכל קופה יש שתי כדים או שלש.

גדולה הכנסת אורחים כהשכמת בית המדרש, וי"א יותר מהשכמת בית המדרש. עוד שנינו גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה, כדמצינו שאברהם אמר לקב"ה "אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך וכו'", ואף שבמידת בשר ודם אין הקטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך, במידת הקב"ה יכול.

אלו דברים שהאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב - גמילות חסדים, ובכללה הכנסת אורחים ביקור חולים ועיון תפילה לכיון בתפילתו, וכתוב "גומל נפשו איש חסד". תלמוד תורה (כנגד כולם) ובכללה השכמת בית המדרש שחרית וערבית והמגדל בניו לת"ת. הבאת שלום בין אדם לחבירו ובכללה הזן חבירו לכף זכות, וכבוד אב ואם.

קב"ו: הזן חבירו לכף זכות דנים אותו

לכף זכות, ומעשה באדם מגליל העליון שנשכר אצל בעה"ב אחד בדרום, ואחר ג' שנים אמר לו שאין לו לתת בשכרו לא מעות ולא פירות ולא קרקע ולא בהמה ולא כרים וכסתות, וזן אותו לכף זכות על כל דבר ודבר, ובאמת הקדיש כל נכסיו לשמים בגלל שבנו לא עסק בתורה, והתיר נדרו, והביא לפועל משוי ג' חמורים של מאכל ומשתה ומיני מגדים מלבד שכרו. ומעשה בחסיד שפדה ריבה וכו' ודנהו לכף זכות, ומעשה ברבי יהושע שהלך אצל מטרוניתא אחת וכו' ודנהו לכף זכות.

מה נחשב מוקצה

לעיל נתבאר שמותר לפנות אוצר באופנים מסוימים מפני אורחים ומפני ביטול ביהמ"ד, אף שיש בזה טירחא, ובלבד שלא יהיה בזה חשש אשווי גומות. אולם אם התבואה שבאוצר היא מוקצה אסור לטלטלה, ולהלן יתבאר מתי התבואה נחשבת מוקצה לענין פנוי אוצר וכן לכל טלטול, ומתי היא ראויה לשימוש באופן מסוים וממילא היא מותרת בטלטול, ועוד מדיני מוקצה.

אלו דברים אינם מוקצה ומותר לפנותם

מהאוצר - מפנים תרומה טהורה אף אם היא מונחת ביד ישראל, כיון דחזיא לבהמת כהן, (אבל טמאה אף שבחול מותר לתת לבהמת כהן, בשבת ויו"ט אסור לתת אותה לבהמה, דאין מבערין תרומה טמאה וקדשים טמאים ביו"ט). מפנים דמאי, כיון דאי בעי יפקיר נכסיו ויהיה עני, וכב"ה שמותר לעני לאכול דמאי מפני שצריכים לחזר על הפתחים של עם הארץ, וסמכו על כך שרוב עמי הארץ מעשרים, (וכן לאכסניא חיל המלך המוטלים על בני העיר לפרנסם, והם ישראל, וב"ש אוסרים). מפנים מעשר ראשון אף אם הפרישו בשיבולים קודם תרומה גדולה, וניטלה ממנו רק תרומת מעשר, כיון שהוא פטור מתרומה גדולה, דכתיב "והרמותם ממנו תרומת ד' מעשר מן המעשר" ולא תרומה גדולה, אבל בהקדימו בכרי שכבר אידגן ונתחייב בתרומה דכתיב "ראשית דגנך", חייב בתרומה גדולה, דכתיב "מכל מתנותיכם תרימו", ואם הקדים תרומת מעשר לתרומה בכרי לוקה, דכתיב "מלאתך ודמעך לא תאחר" שלא יקדים תרומה לביכורים ולא תרומת מעשר לתרומה, אבל בשיבולים אינו לוקה. מפנים מעשר שני שנפדה אף אם לא נתן את החומש, דחומש אינו מעכב. מפנים תרומוס יבש, אבל לח לא כיון שאינו נאכל מחמת מרידותו.

קכ"ח. אלו דברים הם מוקצה ואסור לפנותם

מהאוצר - אין מפנים את הטבל, אף בטבל דרבנן כגון עציץ שאינו נקוב, אין מפנים מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו, אם הקדימו בכרי ונטל ממנו תרומת מעשר ולא תרומה גדולה, וכנ"ל. אין מפנים מעשר שני והקדש שלא נפדו, או אפי' נפדו שלא כהלכתן, והיינו מעשר שפדאו ע"י אסימון (ובעינין דבר שיש לו צורה דכתיב "וצרת הכסף"), והקדש שחיללו ע"ג קרקע שאינו מחולל (דכתיב "ונתן הכסף וקם לו").

טלטול דבר מפני שהוא ראוי לשימוש מסוים - לת"ק דמתני' אין מפנים לוף וחרדל מן האוצר, ות"ק דברייתא מתיר בחרדל מפני שהוא ראוי ליונים, ורשב"ג מתיר בלוף מפני שהוא מאכל עורבים ודרך עשירים לגדל עורבים. חצב מותר בטלטול מפני שראוי לצביים, ולרשב"ג מותר לטלטל שברי זכוכית מפני שהם ראויים לנעמיות (-בנות יענה), אע"פ שאין לו נעמיות, ומ"מ אסור לטלטל חבילי זמורות אע"פ שהם ראויים לפילים, כיון שפילים אינם מצויים, ואם יש לו פילים מותר, (ורבי נתן אמר שאם זכוכית מותר יהיה מותר גם חבילי זמורות).

מה יש מתירים מטעם שכל ישראל בני מלכים הם - לרשב"ג מותר לטלטל שברי זכוכית מפני שזה מאכל לנעמיות. לר"ש מותר לכל ישראל לסוך שמן ורד על מכותיהם ואין בזה משום גזירת שחיטת סממנים כיון שבני מלכים סכים אף בלא מכה ולא מוכחא מילתא שזה לרפואה. לרבי ישמעאל ור"ע מי שנשים בו אלף מנה והוא לבוש איצטלא בת מאה מנה אין מפשיטין אותו, והטעם בכל אלו מפני שכל ישראל בני מלכים הם.

חבילי קש עצים וזרדים (-קנים שאוכלים אותם כשהם קטנים). מותר לטלטלם רק אם התקינם למאכל בהמה, ורשב"ג מתיר רק בניטלים ביד אחת. **חבילי סיאה אוזב וקורנית** אם הכניסם להסקה אסור לטלטלם, ואם הכניסם למאכל בהמה מותר, ולרבי יהודה יקטום ביד ולא בכלי כדרך חול דדמי לטוחן, ולא ימולל בכלי הרבה, ולחכמים ימולל בראשי אצבעותיו ולא ימולל בידו הרבה כדרך שעושה בחול, וכן באמיתא פיגם ושאר מיני תבלין.

טלטול בשר - בשר מליח מותר בטלטול. בשר תפל שאינו מלוח, לר"ש מותר דלית ליה מוקצה בטלטול, ולר"י אסור (ורב הונא מתיר אע"פ שהוא תלמידו של רב דס"ל כר"י, דבמוקצה לאכילה סבר כר"י שאסור לאכול מוקצה, ובמוקצה לטלטל ס"ל כר"ש), ובברייתא איתא שמותר לטלטל בשר בין תפל בין מליח. בר אוזא מותר לטלטלו חי כיון דחזי לאומצא, בשר תפוח מותר מפני שהוא מאכל לחיה, עצמות מותרות בטלטול מפני שהם מאכל לכלבים.

דג מליח מותר מפני שנאכל חי ע"י מלחו, ותפל אסור.

קכ"ח: מים מגולים מותר לטלטלם מפני שהם ראויים לחתול, ולרשב"ג אסור לשהותם מפני הסכנה שמא ישתה מהם אדם.

טלטול לצורך בעלי חיים - כופין את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו, ואשמועינן שכלי ניטל

לדבר שאינו ניטל בשבת, ולאוסרים איירי בצריך למקומו. ובהמה שנפלה לאמת המים עושה לה פנוסה בשביל שלא תמות, ואם א"א מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה, דאתי צער בעלי חיים דאורייתא (י"א מהא דכתיב "עוזב תעזוב עמו), ודחי מבטל כלי מהיכנו שזה איסור דרבנן מפני שזה דומה לסותר בנין.

מדדין (שאוחז בצואר ובצדדים וגוררו ומסייעו לילך ומנענע לו ברגליו) בהמה חיה ועוף בחצר, וכ"ש שמותר לדחפם, אבל לא ברה"ר שמא יגביהם מן הארץ ונמצא נושאם, וסתמא דלא כרבי נתן דס"ל שגם בבעלי חיים אמרינן חי נושא את עצמו. ואין עוקרין בהמה חיה ועוף בחצר, ותרגולת שברחה מותר רק לדחפה אבל אסור לדדותה, מפני שמגביהה עצמה ונמצא שהוא מטלטל, (וכן כששוחט תרגולת או יכניס רגליה בקרקע או יגביהנה, כדי שלא תנעץ צפרניה בקרקע ויעקרו הסימנים). אשה מדדה את בנה אף ברה"ר דבאדם לכו"ע אמרינן חי נושא את עצמו, ולר"י מותר רק כשנטל רגל אחת ומניח רגל אחת, אבל בגורר אסור.

יילוד בהמה ביו"ט - אסור ליילד בהמה ביו"ט משום שיש בזה טירחא יתירא, ומותר רק לסעדה, לרב יהודה היינו לר"י היינו לאחוז את הולד שלא יפול (וכן מבואר בברייתא, ואיתא התם שנותנים דד של אמו לתוך פיו כדי שיינק), ולרב נחמן לדחוק בבשר כדי שיצא הולד. ורשב"ג אמר שביו"ט מותר לתת מלח ברחמה או לזלף מי שליא על הולד, כדי שתרחם עליו, ודווקא בבהמה טהורה, אבל בטמאה אסור מפני שאינה מרחקת את הולד ואם ריחקה לא תקרבו.

דיני יולדת בשבת, וענייני הקזת דם

פיקוח נפש דוחה שבת דכתיב "וחי בהם" ולא שימות בהם, ויולדת הרי היא כחולה שיש בו סכנה, ומחללים את השבת ע"י ישראל עבור הדברים הנצרכים לה, ואפי' לצורך ישוב דעתה, אמנם אם אין עיכוב בדבר צריך לעשות את המלאכות בשינוי. ולהלן יבואר מה מותר לעשות ליולדת ומתי היא נקראת יולדת. עוד יבואר מתי זה זמן ראוי להקזת דם, וחשיבות האכילה אחרי הקזת הדם.

מותר ליילד אשה בשבת וכן לסעדה וכ"ש ביו"ט, או לקרוא למיילדת ממקום אחר, ומותר לחלל עליה את השבת כדי להדליק נר אם היא צריכה, ואפי' לסומא מותר משום שזה מיישב את דעתה שאם תצטרך משהו חברתה תוכל להביא לה, ואם היא צריכה שמן מותר להביא לה דרך רה"ר ביד ולא בכלי, ואם זה לא מספיק תביא לה חברתה בשערה דאין זה חילול שבת כיון שאין דרך הוצאה בכך, (י"א שאין סחיטה בשיער מפני שהוא קשה ואינו בולע, ואי נימא שיש סחיטה בשיער הכונה שמביאה בכלי דרך שערה כדי לשנות כמה שאפשר), ואם זה לא מספיק מותר להביא גם בכלי.

קכ"ט. זמנים חלוקים ביולדת - מזמן שהקבר פתוח (והיינו משעה שתשב על המשבר, וי"א כשהדם שותת, וי"א כשחברותיה נושאות אותה בזרעותיה מפני שאינה יכולה ללכת), עד ג' ימים, וי"א עד ז' ימים, וי"א עד ל' יום, מחללים אפי' כשאינה אומרת שהיא צריכה, ויש מתירים אפילו באומרת שאינה צריכה וחברותיה אומרות שהיא צריכה, (וכן ההלכה משום שספק נפשות להקל), ולנהרדעי בתוך שלשה מחללים אף אם היא אומרת שאינה

צריכה, ועד ז' ימים מחללים רק אם היא אומרת שהיא צריכה, ובתוך ל' אין מחללים אף באומרת שהיא צריכה, ורק ע"י נכרי מותר, כמו בכל צרכי חולה שאין בו סכנה.

יולדת לא תטבול בתוך ל' מפני הצינה, ואם בעלה עמה מותר.

מדורה - מותר לעשות מדורה ליולדת בשבת, ויש שהבינו שזה דווקא ליולדת ודווקא בימות הגשמים, אבל בימות החמה או לחולה אסור, (והאמת שמותר גם בזה). ומי שהקיז דם ונצטנן מותר לעשות לו מדורה אפי' בתקופת תמוז, וכ"ש שלחולה מותר. ומצינו שהשתמשו בחפצים יקרים לצורך מדורה זו, ואין בזה משום בל תשחית דבל תשחית דגוף עדיף.

הקזת דם - לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו, ואם הקיז דם ואין לו מה לאכול ימכור אף את המנעלים, לרב יאכל בסעודה זו בשר כדי להברות את נפשו, ולשמואל ישתה יין כדי להחזיר את דמו. ואף שאסור להערים, מותר למי שאינו יכול לקנות יין לקחת מטבע רע שאינו יוצא בהוצאה וללכת לשבע חנויות ולטעום יין כדרך הקונים שבדקים אם הוא טוב, וכשיתן את המטבע לחנוני הוא לא יקבלו ויילך לחנות אחרת, עד שיטעם שיעור רביעית. והמיקל בסעודה שאחרי הקזת דם מקילין לו מזונותיו מן השמים, כיון שהוא לא חס על חייו. אין לשבת אחרי הקזת דם במקום שיש רוח, ולא יצא לפני שיטעם מעט (שתיה לאלתר, ואכילה אחרי חצי מיל, וילה"ס אם אח"כ אינם מועילים או שמזיקה), ולא יקום לפני ששהה מעט (שהעושה כן הוא קרוב למיתה יותר מלחיים, וכן מי שעומד מיד אחרי שאכל לשובעו או אחרי השתיה או השינה או התשמיש).

קכ"ט: מתי יקיז דם - יקיז דם בכל חודש, ובגיל מ' ימעט לפעם בב' חודשים, ובגיל ס' ימעט לפעם בג' חודשים, מפני שאין לו כ"כ כח ואין דמו חם והוא מצטנן כשחסר לו דם. ואין להקיז דם בימי שני וחמישי אלא למי שיש לו זכות אבות, מפני שביו"ד של מעלה יושב בזמן שביו"ד של מטה יושב ועזרא תיקן שביו"ד ישבו בימי ב' וה', ואין להקיז דם ביום שלישי משום שמזל מאדים משמש בו בשעה זוגית שיש בה רשות לשדים, ומאדים ממונה על החרב ועל הדבר ועל הפורענות, ובשאר ימים מאדים משמש בשעה זוגית בלילה שאין דרך להקיז דם, (יש ז' מזלות, שבתאי צדק מאדים חמה נוהג כוכב לבנה, ומתחילת ליל ד' שבו נתלו המאורות כל מזל משמש שעה אחת לפי הסדר הני"ל), אבל ביום שלישי אפשר אע"פ שגם בו מאדים משמש בשעה זוגית, דכיון דדשו ביה רבים שמפני דוחקם מקיזים סמוך לסעודת שבת שאוכלים בה דגים גדולים "שומר פתאים השם". ואין להקיז דם ביום רביעי אם חל בו ד' או י"ד או כ"ד בחודש או שאין אחריו ד' ימים בחודש, והמקיז בא' או ב' בחודש בא לידי חולשה, ובג' בחודש יש בזה סכנה, וכן בערב שבועות יש בזה סכנה משום שיש אז רוח ששמה טבוח שאם לא היו ישראל מקבלים את התורה היתה טבוחת בבשרם ודמם, ובשאר ערבי יו"ט זה גורם לחולשה וחכמים אסרו אטו ערב שבועות.

מותר לקשור את ה**טבור** בשבת כיון שאם לא יהיה קשור ויגביהו את התינוק יצאו מעיו, אבל לחתוך אסור, ובתאומים שטבורם קשור זה לזה מותר, כיון דמנתחי מהדדי ויש בזה סכנה, ולרבי יוסי מותר לחתוך בכל גוונא, וכן הלכה.

מותר לטמון את השליא (בנות מלכים טומנות בספלים של שמן, בנות עשירים בספוגין של צמר, בנות עניים במוקין) כדי שיתחמם הולד, ומותר לרוחוץ ולמלוח וללפף בבגדים לילודת ולתינוק.

מותר לעשות כל צרכי מילה בשבת.

רבי אליעזר דמילה

מכשירי מילה בשבת

מילה בזמנה דוחה שבת דכתיב **"וביום השמיני ימול בשר ערלתו"**. ובסוגיותינו נחלקו האם גם מכשירי מילה דוחים שבת, או שכיון שאפשר לעשותם מערב שבת אינם דוחים את השבת.

ק"ל מכשירי מילה - לר"א מכשירי מילה דוחים שבת (דכתיב **"וביום"** ק"ל"ב), ולר"ע אם היה אפשר לעשותם מערב שבת אין דוחין את השבת.

הבאת סכין המילה בשבת

לרבי אליעזר מותר להביא את סכין המילה בשבת אף דרך רשות הרבים, ויביאו מגולה משום חבובי מצוה – להודיע שהמצוה חביבה עליו שהוא מחלל בשבילה שבת, ולכן לא יביאו מכוסה אפי' בעדים, ובעת הסכנה יביאו מכוסה ע"פ עדים שיעידו שהוא מביא לצורך מצוה ולא יחשדוהו. והגמ' מסתפקת אם צריך ב' עדים חוץ ממנו, או שגם הוא נכלל בעדים, שהרי זה לא דיני ממונות או נפשות שצריך שניים, ואינו אלא גילוי מילתא לאפוקי מחשדא. וכן מותר לר"א לכרות עצים לעשות פחמין לעשות כלי ברזל לסכין המילה.

לחכמים אסור להביא את הסכין אפילו דרך גגות חצרות וקרפיפות שלא עירבו שזה איסור דרבנן, והעמידו רבנן דבריהם במקום כרת. כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת, ורק מה שא"א לעשות מערב שבת כגון מילה עצמה שזמנה ביום השמיני דוחה את השבת.

ר"ש מתיר טלטול אף לדבר הרשות דרך גגות חצרות וקרפיפות של הרבה בעלים לכלים ששבתו בתוכן כשקדש היום, דלא אסרו מרשות לרשות אלא בתים, אבל אם הכלים שבתו בבית אסור להוציאם לחצר כשלא עירבו, ואם עירבו אסור להוציא לחצר אחרת שלא עירבו. ובקרפיפות מותר לטלטל בתוכם אם הוא עד בית סאתים, ואם הוא יותר מבית סאתים ולא הוקף לדירה, מותר לטלטל רק ד' אמות, אמנם מותר להעביר ממנו לחצר או לקרפף אחר בתוך ד' אמות.

אין לעשות כר"א, משום דר"א שמותי הוא שנדוהו, וי"מ שהוא מתלמידי שמאי, ועוד דיחיד ורבים הלכה כרבים. אמנם במקומו של ר"א היו נוהגים כמותו לענין מכשירי מילה, ובמקומו של ריה"ג היו אוכלים בשר עוף בחלב כיון דסבר שאין בעופות "חלב אמו", וכן דרש ריה"ג מדכתיב בתחילת הפסוק **"לא תאכלו כל נבילה"**, שרק דבר שיש בו נבילה אסור בחלב.

כל מצוה שקיבלו ישראל בשמחה כגון מילה שהיא המצוה היחידה שנמצאת באדם בכל זמן ואפי' בבית המרחץ, עדיין עושין אותה בשמחה – שעושין משתה, וכל מצוה שקיבלו בקטטה כגון עריות דכתיב **"וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו"** והיינו על שנאסרו בקרובותיהם, עדיין עושין אותה בקטטה, דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא.

כל מצוה שמסרו ישראל נפשם עליה בשעת גזירת המלכות כגון עכו"ם ומילה עדיין היא

מוחזקת בידם, אבל מצוה שלא מסרו נפשם עליה כגון תפילין עדיין היא מרופה בידם.

תפילין צריכים גוף נקי, לאבוי הכונה שלא יפיח בהם, ולרבה הכונה שלא ישן בהם.

אלישע בעל כנפיים נקרא כך לפי שהיה מניח תפילין בשעת הגזירה, וכשרדפו אחריו החזיקם בידו ואמר שזה כנפי יונה (משום שכנסת ישראל דומה ליונה, כיון שהמצוות מגינות על ישראל כמו שהכנפיים מגינות על היונה), ונעשה נס ונמצאו בידו כנפי יונה.

טלטול חפץ ששבת במבוי ובחצר - חצר שלא עירבו בה מותר לטלטל בכולה כלים ששבתו בחצר, וכן בגדים שהוציאן מן הבית לתוכו בדרך מלבוש מותר להורידם ולטלטלם בכולו לכו"ע, (דלכו"ע מותר לטלטל בכל הגגות או בכל החצרות או בכל הקרפפות, אלא שלר"ש מותר לטלטל אף בין הגגות והחצרות והקרפפות, ולחכמים מותר לטלטל רק בין הגגות והחצרות, ולר"מ גם זה אסור). וכן במבוי שלא נשתתפו בו מותר לטלטל

בכולו, אבל אסור להוציא מן החצר למבוי או מן המבוי לחצר. ואם עירבו החצרות עם הבתים אסור לטלטל במבוי יותר מד' אמות, דחיישינן שיוציא חפצים ששבתו בבית לחצר ומשם למבוי.

בני חצר שלא עירבו יכולים לבטל רשותם בחצר לאחד מבני החצר, והוא יכול להוציא מביתו לחצר, ויכולים לבטל חלק מהשבת לאחד וחלק מהשבת לאחר.

אין המבוי נותר בלחי וקורה עד שיהיו בתים וחצרות פתוחים לתוכו.

מכשירי שאר מצוות

נתבאר לעיל שלר"א מכשירי מילה דוחים שבת, ולרבנן אין דוחים שבת. הגמ' מבארת שמחלוקת זו היא לא רק לענין מילה, אלא היא גם במצוות נוספת, אולם לא בכל המצוות סובר ר"א שמכשיריהם דוחים שבת, והגמ' מבארת באיזה מצוות סובר ר"א שמכשיריהם דוחים שבת, ומהיכן הוא לומד זאת, ובמה רבנן נחלקו עליו, ובאלו מצוות מודה ר"א שמכשיריהם אינם דוחים שבת.

קל"א מה שמכשירי מילה דוחים שבת לפי רבי אליעזר אינו דין בכל המצוות, שהרי אנו רואים שר"א הוצרך ללמוד מכשירי שתי הלחם בגז"ש. ולהלן יבואר באיזה מצוות מכשירים אינם דוחים שבת (ציצית ומזוזה).

מכשירי עומר כגון קצירה טחינה והרקדה לר"א דוחים שבת דכתיב **"בחרש ובקציר תשבות"** מה חריש רשות אף קציר אסור דווקא בשל רשות יצא קצירת העומר שזה מצוה.

מכשירי שתי הלחם לר"א דוחים שבת, גז"ש הבאה הבאה מעומר וזה מופנה, דאי לאו הכי יש לפרוץ מה לעומר שכן אם מצא קצור קוצר דבעיני קצירה לשם עומר דכתיב וקצרתם והבאתם, ונמצא שהקצירה עצמה היא מצוה, תאמר בשתי הלחם, ו"תביאו" רבויא הוא, דבלאו הכי בגז"ש המופנית מצד אחד למדים ומשיבים לר"א שמכשיר חליצה בשמאל אע"פ שרציעה בימין.

מכשירי לולב כגון לקוצצו מן המחובר לר"א דוחים שבת, דכתיב **"ביום הראשון"** מדלא כתיב בראשון משמע בכל יום שהוא ראשון, דהא לא איצטרך קרא למישרי טלטול דבזמן מתן תורה זה עדיין לא נאסר, ומ"שבעת ימים" לומדים למעט לילות. ולרבנן

מכשירי לולב אינן דוחין שבת, ו"ביום" ממעט לילות, דא"א למעט מ"שבעת ימים" דנילף מסוכה שחיובה גם בלילות.

מכשירי סוכה לר"א דוחים את השבת, דילפינן שבעת ימים שבעת ימים מלולב.

מכשירי מצה לר"א דוחים שבת, דילפינן ט"ו ט"ו מחג הסוכות.

מכשירי שופר לר"א דוחים את השבת, דכתיב **"יום תרועה יהיה לכם"**, דלא איצטרך קרא להתיר את התקיעה עצמה, דאין האיסור בשבת אלא ב"מלאכת עבודה" של טורה, ותקיעת שופר (ורדית הפת) היא חכמה ואינה מלאכה, ומה שתוקעים ביום ולא בלילה לומדים מתקיעת יום הכיפורים דכתיב בה **"ביום הכיפורים תעבירו שופר"**. ולרבנן מכשירי שופר אינם דוחים שבת, ומ"יום תרועה" לומדים למעט לילה.

המציין טליתו והעושה מזוזה לפתחו בשבת חייב אף לר"א, לרב יוסף מפני שאין קבוע להם זמן, ולאבוי אדרבה כל רגע זה הזמן דאפי' אם הטלית מונחת בקופסה הוא עובר בעשה בכל יום שהיא בלא ציצית, אלא הטעם הואיל ובידו להפקירם.

כמה פירות שהגמ' מביאה למה ר"א לא למד אחד מהשני שמכשירים דוחים שבת - סוכה נוהגת בלילות כבימים, מצוה נוהגת בנשים כבאנשים, לולב טעון ד' מינים, עומר ושתי הלחם צורך גבוה, שופר של ראש השנה מכניס זכרונות של ישראל לאביהם שבשמים, ושופר של יובל מחזיר עבדים לבתיהם ושדות לבעליהם, כל אלו אם עבר זמנם בטלו משא"כ מילה, מילה חמורה שנכרתה עליה י"ג בריתות.

מילה בשבת או במקום צרעת

קל"ב. מילה עצמה דוחה שבת לכו"ע.

עולא ורב יצחק רוצים לומר שזה הלכה למשה מסיני, והגמ' מוכיחה מזה שרבי אלעזר בן עזריה לומד ק"ו ממילה שהיא אחד מאבריו של אדם ודוחה שבת, לפיקוח נפש שדוחה שבת, שהמקור שמילה דוחה שבת אינו מהלכה למשה מסיני דאין דנים ק"ו מהלכה, דלא ניתנה תורה שבעל פה להידרש ב"ג מידות, כמו שאמר ר"א לר"ע שא"א ללמוד שהנזיר מגלח על רביעית דם ממה שהוא מגלח על עצם כשעורה אף שאינה מטמאה באהל כ"ש שרביעית דם שמטמאה באהל הנזיר יגלח עליה, כיון שעצם כשעורה זה הלכה למשה מסיני.

לרבנ"י המקור הוא מדכתיב גבי מילה אות ברית ודורות כמו דכתיב לגבי שבת, (ולומדים רק כשכתוב את שלשתם, ולכן תפילין דכתיב בהו אות, ומילה שלא בזמנה דכתיב בה ברית, וציצית דכתיב בה דורות, אינם דוחים שבת).

לריו"ח ילפינן מ"וביום" ואפי' בשבת, ומ"ומבן שמונת ימים" לומדים למעט לילה, וכן מבואר בברייתא. ומחוסרי כפרה (טמאים שהוצרכו לקרבן, זב וזבה יולדת ומצורע) אין דוחים שבת וילפינן מ"וביום" למעט לילה, ואף שכתוב בהו **"ביום צוותו"**, סלקא דעתך אמינא דהואיל וחס רחמנא עליה לאתויי בדלות, בלילה נמי ליתי קמ"ל, וזר ואונן אינם כשרים בהם דאהדרה קרא לפסול לילה דכתיב **"וביום"** וכיון שתורת הקרבנות עליהם לענין לילה, ה"ה לענין זר ואונן.

לרב אחא בר יעקב יליפינן מ"שמיני", ומ"בן שמונת ימים" לומדים למעט שביעי. והגמ' שואלת דבעי קרא למעט תשיעי.

קל"ב: מילה דוחה צרעת - אף דכתיב "השמר בנגע הצרעת" אזהרה לקוצץ בהרתו, מ"מ אם יש צרעת במקום מילה, מילה דוחה אותה בין בזמנה בין שלא בזמנה, דכתיב "ימול בשר ערלתו" ואע"פ שיש שם בהרת. ומילת בינוני שעבר יום השמיני ואינו גדול להתחייב בעצמו, ואביו חייב למולו דכתיב "המול לכם כל זכר", דלא כתיב בה "בשר" דוחה צרעת, לאביי משום דילפינן ממילת גדול וקטן בצד השוה, דאי אמרת מה לגדול שכן ענוש כרת קטן יוכיח, מה לקטן שכן מילה בזמנה גדול יוכיח. ואין לומר שמילה דוחה צרעת משום שעשה דוחה לא תעשה, כיון שבצרעת יש גם עשה. לרבא מילה בזמנה לא צריך קרא ואתיא קרא לבינוני מק"ו משבת דחמירא ונדחית מפני מילה בזמנה, וכבר נחלקו בזה בברייתא. ולרב ספרא לא לומדים צרעת משבת, דצרעת חמורה יותר שדוחה את העבודה ועבודה דוחה שבת לתמידין ומוספין וקרבנות ציבור שזמנם קבוע. ואין לומר שבאמת צרעת אינה דוחה עבודה ורק פסול משום שהגברא לא חזי שהרי הוא יכול לקצוץ צרעתו ולעבוד, ואף שבנגעים טמאים עדיין הוא מחוסר טבילה והערב שמש, אמנם בנגעים טהורים כגון בהק או שפרחה צרעת בכולו, שכולם אסורים בקציצה, הרי אינו חייב טבילה. ורב אשי מיישב שצרעת דוחה עבודה לא בגלל חומרת הצרעת אלא משום שאין עשה דוחה לא תעשה אלא היכא דבעידנא שעוקר את הלאו מקיים את העשה, כגון מילה במקום צרעת, או ציצית בכלאים, משא"כ צרעת ועבודה דבעידנא דמיעקר לאו דקציצה אכתי לא מקיים עשה דעבודה.

קל"ג. אע"פ שבמילה במקום בהרת אינו מתכוין לקציצת הבהרת, בעינן קרא להתיר אף לר"ש דס"ל דבר שאין מתכוין מותר, דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. ומהאי טעמא אי לאו דילפינן מ"לעשות" שמותר היה אסור להדק את רצועת הנעל או לתת מוט על כתפו במקום בהרת, לר"י דדבר שאין מתכוין אסור, או לר"ש דהוי פס"ר.

אביי לא ידע בתחילה שר"ש מודה בפס"ר, ולדבריו לר"ש בעינן קרא ד"בשר" שמילה דוחה צרעת אף בגדול הנמול ומתכוין לקציצת הבהרת, או בקטן שאינו יודע לכיון שנימול ע"י אביו ואביו מתכוין לקציצת הבהרת והוא מזהר שלא לעשות בידים ובכונה, ואיירי דליכא אחר למולו, דאם איכא אחר שאינו רוצה לטהרו אסור ע"י אביו, כיון דאפשר לקיים שניהם.

מילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט, לחזקיה ילפינן ממה שהנותר אינו נשרף ביו"ט דכתיב "עד בוקר" שזה מיותר ובהכרח הכונה שימתין לבוקר של ט"ז ניסן. לאביי ילפינן ממה שעולת חול אינה קריבה בשבת או ביו"ט, דכתיב "עולת שבת בשבתו", ומילה שלא בזמנה כעולת חול ביו"ט. לרבא ילפינן מ"הוא לבדו יעשה לכם" הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה. ולרב אשי יו"ט יש בו עשה ד"שבתון" ואין עשה דוחה ל"ת ועשה.

הלכה כר"ע שאין מכשירי מילה או מכשירי שחיטת הפסח שהיה יכול לעשותם מע"ש כגון הבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו דוחים את השבת, אבל מילה ושחיטת הפסח עצמם שא"א לעשותם מערב שבת דוחים את השבת.

מה מותר לעשות בשבת לצורך המילה

לעיל נתבאר שמילה בזמנה דוחה שבת לכו"ע, ובמכשירי מילה יש מחלוקת אם דוחים שבת. הגמ' כאן מבארת איזה חלקים במילה דוחים שבת.

קל"ג: חיתוך הציצין - כל זמן שהוא עוסק במילה שלא סילק ידיו חוזר אף על ציצין שאין מעכבין את המילה, ואם פירש אין חוזר אלא על ציצין המעכבין כיון שזה חלק מהמילה שהיא דוחה שבת.

הגמ' אומרת שדין זה שיש חילוק בין פירש ללא פירש הוא כרבנן דסברי בלחם הפנים שהיו נכנסים ד' כהנים, שניים בידם שני סדרים - מערכות לחם) ושניים בידם ב' בזיכין (-כפות מלאות לבונה דכתיב "ונתת על המערכת לבונה זכה"), ולפניהם היו נכנסים ד' כהנים אחרים כדי להוציא את הסדרים והבזיכים הישנים, והמכניסים עומדים בצפון דכל צפון ענין חשיבות הוא ופניהם לדרום, והמוציאים עומדים בדרום ופניהם לצפון, ומוציאים טפח ומיד מכניסים

טפח, דכתיב "תמיד", אבל לרבי יוסי אף באלו נוטלים ואלו מניחים לאחר שעה נחשב תמיד וצריך רק שלא ילין השלחן בלא לחם, וה"ה לענין ציצין לרבנן אם פירש זה דבר חדש ולרבי יוסי זה דבר אחד.

"ד ניסן שחל בשבת לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה **מפשיט את הפסח עד החזה** ואז היה מפסיק וחותר את הראש וכו', וכיון שפירש מן ההפשט לא היה ממשיך, (ולחכמים מפשיט את כולו). הגמ' אומרת שאין ראייה מדין זה לדין חזרה בציצין שאין מעכבין, ד"ל שבציצין צריך לחזור משום "זה קלי ואנווהו" התנאה לפניו במצוות (סוכה לולב שופר ציצית ספר תורה נאים, ולכתוב בס"ת בדיו וקולמוס נאים וע"י לבלר אומן ולכורכו בשיראין נאים. ולאבא שאול "ואנווהו" היינו להיות רחום וחונן בדומה לקב"ה), אבל בקרבן אין מצוה ליפות את הבשר אחרי נטילת האימורים.

אף **בנראה המולד בעליל** מחללין את השבת ללכת להעיד, ורבי יוסי אוסר. הגמ' אומרת שאין ראייה מדין זה לחזרה בציצין שאין מעכבין, דשאני מולד שלא ניתנה שבת לידחות אפילו בהתחלה, דודאי ראוהו ב"ד והקרובים לבי"ד.

כרת על ציצין המעכבין - גדול שלא מל את הציצין המעכבין ענוש כרת דכתיב "וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה" ועדיין הוא ערל. אבל מוהל אינו ענוש כרת כשמל בשבת ולא סיים, כיון שהוא יכול לומר שאחרים ישלימו את המצוה, אמנם אם הוא בא למול בבין השמשות של סוף שבת ואמרו לו שלא יספיק לגמור, ובאמת הוא לא הספיק לגמור, הוא חייב כרת על עשית חבורה מפני שהתחיל שלא ברשות, ואינו חייב מיתה מפני שלא התרו בו למיתה ולא קיבל עליו התראה.

מותר בשבת למול ולפרוע ולמצוץ והיינו לחתוך את הערלה ולפרוע את העור המכסה את ראש הגיד ולמצוץ את הדם, ואע"פ שהדם חבורי מחבר ובמציצה הוא עושה חבורה מותר כיון שאם לא מוצץ יסתכן התינוק, ועל כן אומן שלא מוצץ מעבירים אותו מלמול, וכן נותנים בשבת תחבושת וכמון משום סכנה. (הגמ' מבארת מהי האיספולנית המועילה לכאבים).

חדש

גיתן להשיג את הסט תמצית הש"ס (ללא תוס', ורש"י חלקי) על כל הש"ס במהיר 120 ₪.

בנוסף יצאו לאור מחדש כל חוברות תמצית משנה ברורה, 6 חלקים ב 6 חוברות.

עלות חוברת 10 ₪ סט 50 ₪.

כמו כן גיתן להשיג את סיכומי תמצית ההלכה (עם טור וב"י שו"ע וגו"כ), על הלכות שבת, מועדים גדה ומקוואות.

לפרטים 052-7692282

קיבלת תועלת מהגליון?

באפשרותך לזכות לומדים נוספים, גיתן לתרום ב'נדריים פלוס' קופת 'תמצית'

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי ומשנה ברורה חפץ חיים ואהבת הסד

גיתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669

- במייל 7692282@gmail.com

- בנדריים פלוס קופת לדעת.

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן,

זיכוי 300 ₪ ברשת 'יפה גוף', 100 זוכים

בזיכוי 100 ₪ ברשת 'יפה גוף'.

חדש- מבחני לדעת גם על

העמוד היומי

סיכומי 'תמצית'

גיתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה).

- בנקודות ההפצה

- במייל 7692282@gmail.com

- בפקס 0799-414144

בנוסף גיתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.